

SOCIETATEA SI COMERTUL IN EVUL MEDIU

Intre secolele XI si XIV, Europa medievala a inregistrat mari progrese economice si sociale. Populatiile, suprafetele cultivate, orasele si comertul s-au extins, punandu-se bazele unor schimbari radicale.

In secolul al X-lea, dusmanii Europei crestine au fost in final pacificati, alungati sau opriti. Oranduirea feudala, cu relatiile stranse dintre nobili, cavaleri si serbi, au prins radacini in multe locuri, insa nu a fost niciodata universală si nici rezistentă in fata schimbarilor. De fapt, odata ce presiunile din afara au disparut, europenilor le-au trebuit doar doua secole pentru a crea o civilizatie dinamica cu orase prospere, catedrale si universitati, sisteme legale si intelectuale sofisticate, administratori instruiti, o retea comerciala internationala si o varietate bogata de mestesugari talentati.

Aceasta era o realizare importanta, dar nu si o transformare completa a societatii, cum au fost schimbarile generate de Revolutia Industrială din secolul XIX. Agricultura continua sa se afle la baza vietii medievale, iar majoritatea covarsitoare a populatiei -taranimea - traia la tara si muncea pamantul. Standardul de viata al taranilor a ramas scazut, iar o succesiune de recolte slabe insemna foamete in masa.

Alimentarea economiei

Totusi, s-au inregistrat anumite imbunatatiri de-a lungul secolelor, in ciuda cresterii numarului populatiei la scara europeana. Acest lucru a avut o importanta deosebita in facilitarea cresterii economice, printre altele, deoarece stimula cultivarea de noi pamanturi. Resursele nationale erau exploatate; padurile erau curatate, iar mlastinile drenate; uneori, taranii parcurgeau distante lungi pentru a coloniza noi teritorii. Un exemplu de acest gen a fost "migrarea spre est" a germanilor, care a inceput in aceasta perioada si a continuat mai multe secole.

Cresterea productiei alimentare s-a datorat maririi suprafetei pamantului arabil, dar si metodelor de lucru imbunatatite. Printre acestea se numarau sistemul de cultivare "trei campii" si folosirea morilor de apa; aceste doua metode erau cunoscute de mult, insa s-au raspandit in perioada medievala. Fara o productie ridicata, hranirea populatiei din orase ar fi fost imposibila, orase a caror crestere a fost una dintre cele mai importante trasaturi ale secolelor XI si XII. In Epoca Intunecata, centrele urbane al caror numar scazuse au continuat sa decada. Doar cateva orase, in special in Italia, au reusit sa-si mentina o bogata activitate economica, dar acestea nu se puteau compara cu capitala bizantina, Constantinopol, sau cu marile orase ale lumii islamice.

Cresterea urbana

Odinioara inexistentă, creșterea urbană medievală a devenit semnificativă, deși după standardele moderne multe orașe erau mici și înghesuite. La începutul secolului al XIII-lea, comerțul cu Orientul îmbogățise Italia; Venetia, Florența, Milano și Palermo erau probabil cele mai mari orașe din Occident, cu un total de 100.000 de locuitori. În Alpii de nord, doar Parisul se compara ca mărime. Orașele mai mici erau acum banale, multe dintre ele aflându-se în importante zone comerciale și industriale, ca Flandra, sudul Germaniei și Italia.

Începând cu sfârșitul secolului XI, orașele europene se străduiau să castige controlul asupra propriilor afaceri, cumpărând adesea o carte cu privilegii de la nobilul feudal sau episcopul local. Zidurile ce împrejmuiau orașele erau un simbol al acestei independențe, asigurând și protecție împotriva dușmanilor într-o lume violentă. În Italia, unde situația era mai complicată, conflictele dintre nobili și burghezi (conducătorii orașelor) s-au transformat în mișcări sociale frecvente și sângeroase. Acestea au continuat chiar și după ce nordul Italiei a devenit o grupare de orașe state (state conduse de seful orașului) prospere și active, cu un rol deosebit în istoria medievală și renașcentistă.

Mestesugari și constructori

Printre altele, orașul reprezenta centrul unde meșteșugarii își puteau confecționa și vinde marfurile. De aici a luat naștere o instituție specifică Evului Mediu, breșla meșteșugarilor. Deși deseori comparată cu sindicatul, breșla era total diferită de acesta deoarece accepta orice persoană care se pricepea la o anumită meserie - maistri, calfe (muncitori calificați) și ucenici. Scopurile breșlei erau menținerea standardelor lucrătorilor și protejarea membrilor săi, care (într-o lume în care clienții erau relativ puțini) includea stabilirea numărului celor admisi în breșla, asigurându-se de asemenea că persoanele din afară să nu facă afaceri în orașul respectiv.

Prosperitatea și extinderea orașelor erau strâns legate de creșterea numărului construcțiilor în Europa Medievală. Castelul de piatră sugera continuarea dominației nobilului feudal, dar în multe zone acesta servea drept centru și citadelă unui nou oraș. Marile catedrale erau elemente urbane esențiale, în a căror construire și finanțare se implica de obicei întreaga comunitate. Contribuțiile generoase ale mirenților făceau ca Biserica să fie prosperă, ajutau colegiile universitare și contribuiau în mare măsură la construirea bisericilor și manastirilor. Între timp, casele breșlelor, spitalele, casele de amanet și alte instituții publice și private puneau în evidență faptul că orașul medieval devenise o comunitate complexă, consolidată.

Comerțul internațional

Orașele erau pietre și puncte de distribuție ale bunurilor transportate și comercializate în Europa: astfel, orașele și comerțul înflorau împreună. Cel mai profitabil comerț internațional se făcea cu Orientul, o sursă de produse de lux precum mirodeniile, mătasea, satinul și zahărul; piperul, ghimbirul și alte condimente erau preferate deoarece îmbunătățeau gustul carniilor conservate, importantă în alimentația europenilor. Flotele comerciale italiene - în special cele venetiene - transportau bunurile din estul Marii Mediterane, iar orașele italiene beneficiau din intermediere.

Bunurile produse in Europa - grane, blanuri, peste, fructe, sare, cositor, fier, arama si cherestea - erau fie comercializate local sau regional, fie exportate spre Orient. Cu vastele supratete cultivate cu grane din Europa Centrala si de Est, si resursele bogate ale Marii Baltice integrate in economia europeana, a crescut importanta rutelor comerciale nord-sud. Insa cele mai mari si mai bine organizate intreprinderi europene erau industria textila din Flandra si nordul Italiei, care au devenit zonele urbane cele mai populate din Europa. Anglia a devenit principalul furnizor de materii prime - de exemplu, lana - folosite in Flandra, iar la mijlocul secolului al XIV-lea a inceput sa faca presiuni politice asupra oraselor flamande prin oprirea exporturilor. Comerciantii parcurgeau distante mari spre targurile din Champagne (in nord-estul Frantei), unde se vindea panza in ceea ce am numi astazi piata internationala.

Calatoriile si transportul

Oamenii calatoreau mult in Evul Mediu, in ciuda dificultatilor si pericolelor. Pentru comercianti, riscurile erau mari, dar recompensele erau pe masura. Datorita starii deplorabile a drumurilor, transportul terestru se facea cu ajutorul animalelor, organizat in convoaie pentru o mai mare siguranta. Transportul nu s-a schimbat mult, desi s-au construit poduri pe mai multe fluvii si s-au adus unele imbunatatiri saretelor si carutelor.

Transportul pe apa era mai usor, in special al bunurilor grele, astfel incat marile fluvii, cum ar fi Rinul, au devenit artere comerciale de baza. Navele maritime europene nu ajunsesera inca in largul apelor oceanice, ci navigau cat mai aproape de tarm. In Marea Mediterana continuau sa fie folosite galerele (nave cu multe vasele), in timp ce nordicii si-au construit corabii solide cu panze.

Idei si inovatii

Toate acestea au incurajat adoptarea de metode si idei noi, desi in multe zone datinile si traditiile impiedicau schimbarea. Boltile inalte ale catedralelor gotice exprimau o credinta inflacarata, insa se inaltau spre cer datorita progreselor tehnologice care faceau posibila ridicarea arcurilor si distribuirea presiunilor aferente in mod eficient. Productia de postav a beneficiat de asemenea de inovatii importante - vartelnita si fabrica textila - inventate in jurul secolelor X si XII. Incetut cu incetul, europenii incepeau sa-si dovedeasca una din cele mai remarcabile calitati - capacitatea nu numai de a face inovatii, ci si de a le intrebuinta in mod eficient.

Chestiuni finandare

Cu toate acestea, economia europeana avea o finantare fragila si nesigura. Moneda de argint era acceptata ca moneda de schimb, dar existau multe versiuni false ale acesteia, iar comerciantii vicleni cantareau, nu numarau, banii primiti. Capitalul era redus si se faceau eforturi pentru cresterea acestuia, deoarece Biserica crestina interzicea acordarea de dobanzi, considerata specula cu bani. Desigur, nimeni nu vroia sa riste imprumutand bani fara o recompensa ulterioara, lumea folosindu-se de multe trucuri in elaborarea contractelor de imprumut, pentru a ascunde faptul ca dobanda era de fapt perceputa.

O alternativa importanta consta in imprumutarea sumelor de bani de la camatari evrei, care erau scutiti de prohibitia crestina. Evreii aveau voie sa practice foarte putine meserii,

prin urmare, multi imprumutau bani celor care aveau nevoie. O parte din evrei au devenit foarte bogati - riscul de a fi jefuiti si ucisi fiind astfel foarte ridicat. Prejudecatile religioase au accentuat resentimentele pe motive economice, facand din evrei victime inevitabile ale aproape tuturor miscarilor sociale medievale. Rolul lor in finantarea activitatii economice a fost important pana in secolul al XIV-lea, cand acesta a fost preluat de finantatorii italieni care incepusera sa dezvolte operatiunile bancare moderne.

Impactul social al expansiunii medievale a fost profund. In secolul XII, relatiile monetare incepusera sa transforme in totalitate institutiile feudale. Proprietarii de pamant aveau nevoie de bani pentru a cumpara bunurile oferite de negustori si, in consecinta, faceau agricultura pentru profit, sau percepeau bani pentru cel putin o parte din rente. Multi cavaleri au devenit aristocrati si nu razboinici, preferand sa-l plateasca pe rege in loc sa-l slujeasca mergand la razboi; si, la randul lor, regii si marii nobili erau bucurosi sa poata angaja trupe in loc sa se bazeze pe serviciul feudal deosebit de rigid. Chiar si taranii foarte saraci erau afectati, deoarece cei mai descurcareti dintre ei puteau sa stranga bani pentru a-si rascumpara libertatea.

Cu toate acestea, dezvoltarea unei economii bazate pe bani a fost un proces foarte lent, departe de a fi complet chiar si catre sfarsitul Evului Mediu. Intr-o mare masura, practicile feudale s-au adaptat la noi circumstante in loc sa fie abolite, iar oranduirea aristocratica si cavaleasca a supravietuit timp de secole. Stapanirea si loialitatea, vitejia razboinicilor, prestigiul numerosilor proprietari si minunatele spectacole in aer liber, aveau sa se pastreze ca valori aristocratice primordiale pana in vremuri moderne. Expansiunea europeana a durat pana in secolul XIII. Importanta din ce in ce mai mare a Nordului a fost pusa in evidenta de fondarea Ligii Hanseatice, formata din orase ca Liibeck, Hamburg, Koln si Danzig, care urmareau tinte comune (metode de securitate pentru eliminarea pirateriei). In secolul XIV, Liga cuprindea peste o suta de membri. Dupa aceasta perioada, declinul acesteia incepe, lent dar sigur, ea disparand complet doar la sfarsitul secolului XVII.

Deschideri spre Orient

Comertul cu Orientul a fost facilitat de marile cuceriri mongole din secolul XIII, care au dat caravelor (grupuri de negustori ce calatoreau impreuna) posibilitatea de a trece nestanjenite prin imperiul asiatic.

Negustorii venetieni se aventurau acum dincolo de estul Mediteranei si de Marea Neagra, iar unul dintre acestia, Marco Polo, a ajuns pana in Cathay (China) unde s-a pus in slujba imparatului Kubia Khan. Marco Polo a calatorit in multe parti ale Asiei in slujba serviciului imperial, inainte sa se intoarca la Venetia in 1295, urmand sa-si descrie experientele in calatoriile lui Marco Polo.

Esecuri si reveniri

Secolul XIV a fost caracterizat de multe esecuri. Dezintegrarea imperiului mongol a ingreunat din nou accesul spre Orient. Existau numeroase semne ca Europa era deja suprapopulata si ca limitele capacitatilor de productie fusesera atinse.

Cea mai devastatoare dintre toate a fost aparitia Ciumei Negre, o epidemie sinistra care a secerat aproximativ o treime din populatia Europei. Rezultatul a fost o concentrare generala pe toate fronturile. Multe sate au fost parasite si o mare parte din pamant a

ramas necultivat. Comertul s-a restrans. Tulburarile sociale s-au accentuat, iar nevoia disperata de forta de munca a marilor proprietari de pamant le dadea taranilor posibilitatea de a stabili conditii avantajoase pentru ei. Robia a disparut rapid si pana la sfarsitul secolului multi tarani au devenit liberi. Astfel, Ciuma Neagra a grabit trecerea spre o economie monetara.

Europa si-a revenit treptat dupa aceste dezastre, secolul XV fiind foarte promitator. Foarte importante erau imbunatatirile aduse navelor maritime si incursiunile indraznete ale portughezilor pe coasta Africii. Fara sa-si dea seama, europenii se aflau la inceputul unei noi ere de explorari, cuceriri, comert si colonizari.